

ΜΕΓΑΛΗ
ΟΡΘΟΔΟΞΗ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ
ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

ΤΟΜΟΣ 2
Αίσθημα - Άνσελμος

Επειδή δεν πρόδωσε την πίστη του στον Χριστό, παρέμεινε πολλά χρόνια στη φυλακή ταλαιπωρούμενος από την πείνα, τη δίψα και άλλες κακουχίες. Γέροντας ήδη κατά την ηλικία, μαρτύρησε την ημέρα του μαρτυρίου των συμπολιτών του Ιωάννου και των υιών αυτού Πέτρου και Αντωνίου, με τον εξής τρόπο: Ο Αβραχάμ ανέβηκε στο άλογό του, τον έστησε μπροστά του και τρέχοντας με το άλογο διεπέρασε με ένα ακόντιο το στήθος του μάρτυρος, για δεύτερη φορά τον χτύπησε με άλλο ακόντιο από πίσω, και στη συνέχεια τον απεκεφάλισε. Μαζί του συνεορτάζονται και οι ανωτέρω μάρτυρες. Σ.ΜΠ.

Βιβλιογραφία:

Ευστρατιάδης, Σ., *Αγιολόγιον της Ορθοδόξου Εκκλησίας*, Αθήνα: Αποστολική Διακονία x.x., σ. 38. Λαγγής, Μ., *Ο Μέγας Συναξαριστής της Ορθοδόξου Εκκλησίας*, Αθήνα: Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος 1974, τ. 9, σ. 489-490· Μακάριος Σιμωνοπετρίτης, *Νέος Συναξαριστής της Ορθοδόξου Εκκλησίας*, Αθήνα: Ορμύλια 2001, τ. 1, σ. 241-242.

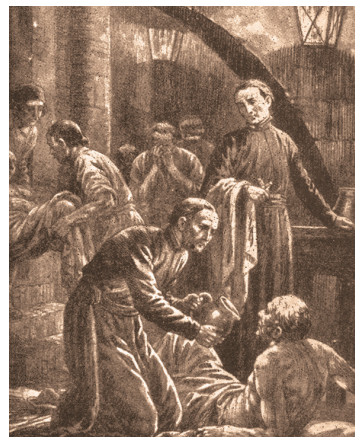
8. Ο Χίος, νεομάρτυς (29 Μαΐου). Κατήγετο από την οικογένεια Αργέντι. Σε ηλικία 25 ετών, κατά το 1465, ταξίδεψε στην Κωνσταντινούπολη, όπου συναντούσε πολλούς χριστιανούς του Γαλατά για τους σκοπούς του ταξιδιού του. Κάποιοι Αιγύπτιοι φαντάστηκαν ότι πρόκειται για μουσουλμάνο που γύρισε στην παλαιά του θρησκεία και τον κατήγγειλαν στις αρχές. Συνελήφθη και, παρά τη δήλωσή του ότι δεν ήταν αρνησθήρσκος ούτε περιτμήρσκος, όπως μπορούσε να αποδείξει δια μαρτύρων, φυλακίστηκε. Αρνήθηκε να επανέλθει στη θρησκεία την οποία δήθεν πρόδωσε, υπερβλήθηκε σε φρικτά βασανιστήρια και τέλος αποκεφαλίστηκε. Συγκαταλέγεται μεταξύ των πρώτων νεομαρτύρων μετά την άλωση. Το μαρτύριο του αγίου συνέγραψε ο Γεώργιος Τραπεζούντιος. Σ.ΜΠ.

Βιβλιογραφία:

Ευστρατιάδης, Σ., *Αγιολόγιον της Ορθοδόξου Εκκλησίας*, Αθήνα: Αποστολική Διακονία x.x., σ. 40-41· Μακάριος Κορίνθου - Νικόδημος Αγιορείτης - Νικηφόρος Χίος - Αθανάσιος Πάριος, *Συναξαριστής Νεομαρτύρων*, Θεσσαλονίκη: Ορθόδοξος Κυψέλη 1984, σ. 563· Μακάριος Σιμωνοπετρίτης, *Νέος Συναξαριστής της Ορθοδόξου Εκκλησίας*, Αθήνα: Ίνδικτος 2007, τ. 9, σ. 324-325· AASS, 29 Μαΐου (1739), Μάιος, VII, σ. 185-188· Giustiniani, M., *La Scio Sacra del Rito Latino*, Avellino: Per gli Heredi di Cam. Cauallo 1658, σ. 61-67· Αργέντις, Φ., *Ιστορία του Χιακού Οίκου Αργέντι*, Αθήνα: x.e. 1922, σ. 103-114, 219, 233· Σάρου, Αημ. Κ., *Βίος Αγίου Ανδρέου Αργέντι του Χίου και ακολουθία αυτού ποιηθείσα υπό του Οικονόμου Μάρκου Α. Βασιλάκη*, Αθήνα: Εστία 1935· Dalleggio d'Allesio, E., "Un néo-martyr catholique à Constantinople, André de Chio", στον τόμο *Mémorial Louis Petit*, Paris: Institut français d'études byzantines 1948, σ. 63-77 [βλ. και εφημ. *Καθολική* (Αθήνα), αρ. 690-694, 4.3.1949, 2.4.1949].

Ανδρέας Μπόμπολα. Μάρτυς της Δυτικής Εκκλησίας (21 ή 16 Μαΐου). Γεννήθηκε το 1591 στην Πολωνία από οικογένεια αριστοκρατών. Σπούδασε στα σχολεία των Ιησουϊτών στο Σαντομίρ και στη Βίλνα, όπου έγινε δεκτός ως μέλος του τάγματος στις 31 Ιουλίου 1611.

Αφού χειροτονήθηκε πρεσβύτερος, το 1622, διακρίθηκε για τις κηρυκτικές του επιδόσεις στον ναό του αγίου Καζμίρ, όπου υπηρέτησε ως ιερέας, μέχρι την εκλογή του σε ηγούμενο στη μονή του Bobruisk. Στη διάρκεια της ηγουμενίας του επιδόθηκε στη φροντίδα των αρρώστων και των μελλοθανάτων που προκάλεσε μια τρομακτική επιδημία πανώλης στην περιοχή της Λιθουανίας. Για τα επόμενα είκοσι χρόνια, ο ζηλωτής Ιησουΐτης επιδόθηκε στην ιεραποστολή και στον προσπλητισμό μεταξύ των ορθοδόξων πληθυσμών της περιοχής, με αποτέλεσμα να μεταστρέψει πολλούς από αυτούς στον ρωμαιοκαθολικισμό. Η αποτελεσματικότητα αυτής της δραστηριότητάς του προκάλεσε την αντίδραση και την οργή του ορθόδοξου κλήρου, ο οποίος αφενός απέδωσε στον Μπόμπολα το προσωπικό του «κνηγού των ψυχών» και αφετέρου οργάνωσε ομάδες αντίστασης εναντίον του. Ωστόσο, το μαρτυρικό τέλος του δραστήριου ηγούμενου, οφείλεται κυρίως στις πολιτικές διαμάχες που ξέσπασαν στην περιοχή. Στη διάρκεια μιας εξέγερσης Κοζάκων του Janow, οι Ιησουΐτες εκδιώχθηκαν από τους οίκους και τα εκπαιδευτήριά τους για να βρουν πρόσκαιρο καταφύγιο στο Pinsk, κατόπιν πρόσκλησης του πρίγκιπα Radziwill. Πέντε χρόνια αργότερα, το 1657, οι Κοζάκοι κατέλαβαν και το Pinsk. Ο Μπόμπολα συνελήφθη και του ζητήθηκε να απαρνηθεί την ομολογιακή του ταυτότητα και να ασπαστεί την ορθοδοξία. Αφού υπέμεινε πολλά και επώδυνα βασανιστήρια και ακρωτηριασμούς, εντέλει αποκεφαλίστηκε. Το σώμα του στάφη στο Pinsk, για να μετακομισθεί το 1808 στο Polozk. Το 1922, οι μπολσεβίκοι μετέφεραν το άφθαρτο σκίνωμα σε ένα ιατρικό μουσείο της Μόσχας. Το 1923 δύο Αμερικανοί Ιησουΐτες ζήτησαν εκ μέρους του πάπα Πίου ΙΑ΄ τη μετακομιδή του λειψάνου του Μπόμπολα στο Βατικανό. Πράγματι, από το 1924 φυλάσσεται στον ναό του Ιησού στη Ρώμη. Η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία ανακήρυξε τον Ανδρέα Μπόμπολα μακάριο το 1853 και άγιο το 1938. Π.ΥΦ.

Ανδρέας (έντυπη απεικόνιση του 20ού αι.)

Βιβλιογραφία:

Moreschini, C., S. A. Bobola, *martire d. C.d.G.*, Isola del Liri 1938· *LThK* 2, 550· Testore, C., *BS* 1 (1961) 1153-1155.

Ανδρέας, Άγιοι.

1. Ο λάμπας τον 4° αι. (2 Δεκεμβρίου). Συνεορτάζεται με τους επίσης οσίους αδελφούς του Ιωάννη, Ηρακλαίμονα και Θεόφιλο. Κατήγοντο από την Οζύρρυχο της Κάτω Αιγύπτου από ευσεβείς γονείς. Από θείο πόθο κινούμενοι εγκατέλειψαν τον κόσμο και ανεχώρησαν για τη βαθύτερη έρημο, όπου έμειναν επί ένα έτος κοντά σε έναν άγιο γέροντα, και μετά τον θάνατό του συνέχισαν να μένουν εκεί ζώντας αυστηρό ασκητικό βίο. Τις πέντε μέρες της εβδομάδος ζούσαν χωριστά σε όρη και σπήλαια, ενώ το Σάββατο και την Κυριακή συναντιούνταν και μετελάμβαναν τα άκραντα Μυστήρια από άγγελο Κυρίου. Τα του βίου τους διέσωσε ο Μέγας Παφνούτιος, ως αυτόπτης μάρτυς. Σ.ΜΠ.

Βιβλιογραφία:

Λαγγής, Μ., *Ο Μέγας Συναξαριστής της Ορθοδόξου Εκκλησίας*, Αθήνα: Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος 1974, τ. 12, σ. 34-35· Μακάριος Σιμωνοπετρίτης, *Νέος Συναξαριστής της Ορθοδόξου Εκκλησίας*, Αθήνα: Ίνδικτος 2005, τ. 4, σ. 21· *ΟΧΕ*, 1, σ. 1090-1091.

2. Ο μαθητής Ευθυμίου του Μεγάλου (21 Φεβρουαρίου).

Συνεορτάζεται με τον άγιο Ανατόλιο. Ήταν από τους πρώτους μαθητές του αγίου Ευθυμίου του Μεγάλου, στον οποίον εμφανίστηκαν σχεδόν ταυτόχρονα. Ο άγιος Ανδρέας καταγόταν από τη Μυτιλήνη και ήταν ανειμίος του Σιδωνίου, ο οποίος διαπαιδαγώγησε τον Μέγα Ευθύμιο. Σ.ΜΠ.

Βιβλιογραφία:

Ευστρατιάδης, Σ., *Αγιολόγιον της Ορθοδόξου Εκκλησίας*, Αθήνα: Αποστολική Διακονία x.x., σ. 40· *Βίος Ευθυμίου του Μεγάλου*, εκδ. Ποιηλόφοκου, Παλαισιτών Πατερικόν, σ. 27.

3. Αρχιεπίσκοπος Κρήτης. α. Ο βίος.

Ο άγιος Ανδρέας, αρχιεπίσκοπος Κρήτης, ένας από τους μεγαλύτερους ποιητές, ρήτορες και συγγραφείς του Βυζαντίου, γεννήθηκε στην αραβοκρατούμενη Δαμασκό (660 μ.Χ.) από εύπορους γονείς «θεοσεβείς και έναρέτους», τον Γεώργιο και τη Γρηγορία. Μέχρι και το έβδομο έτος της ζωής του ήταν άδαλος. Με θαυματουργικό όμως τρόπο στο όγδοο έτος της ζωής του άρχισε να ομιλεί και να λαμβάνει την εγκύκλιο μόρφωση, με ανώτερα μαθήματα γραμματικής, ρητορικής και φιλοσοφίας. Ο Ιωσήφ Καλόθητος αναφέρει για το ήθος του ότι ήταν «πολιός τήν συνείσην και πρό τής πολιάς».

Σε ηλικία δεκαπέντε ετών, ήδη καταρτισμένος με τη στοιχειώδη εκπαίδευση, εξέφρασε την έντονη επιθυμία να αφιερωθεί στον ναό της Αναστάσεως και οι γονείς του τον οδήγησαν στα Ιεροσόλυμα. Εκεί τέθηκε υπό την «κπεμονία» και την πνευματική καθοδήγηση του Θεοδώρου, ο οποίος ήταν πρεσβύτερος και τοποτηρητής, λόγω της αραβικής κατοχής, του χηρεύοντος πατριαρχικού θρόνου. Η επόμενη πνευματική τροφοί

του Ανδρέα ήταν η μονή του Αγίου Σάββα, όπου και ολοκλήρωσε την κατάρτισή του στη θύραθεν παιδεία, μελέτησε θεολογία, εκκλησιαστική μουσική και υμνογραφία και βίωσε την εκκλησιαστική λειτουργική πράξη, επιδιόμενος παράλληλα σε αυστηρή άσκηση.

Μοναχός εκάρη από τον πρεσβύτερο Θεόδωρο, ο οποίος μετά από λίγο διάστημα τον διόρισε νοτάριο του Πατριαρχείου και οικονόμο στον ναό της Αναστάσεως. Στη θέση αυτή διακρίθηκε για το ήθος, τη μόρφωση και τη διοικητική του προσόντα. Ανέπτυξε έντονη δράση στην κοινωνική διακονία. Ο Νικήτας Κυέστορας τον αποκαλεί «ἀνατολή παραμυθίας», τονίζοντας ότι ενδιαφερόταν όχι μόνο για την ανακούφιση του ανθρώπινου πόνου και την αντιμετώπιση της υλικής ένδειας, αλλά κυρίως για την πνευματική καθοδήγηση των πιστών και τη διάδοση και έμπρακτη εφαρμογή του Ευαγγελίου.

Το έτος 685 ο άγιος Ανδρέας μετέβη από τα Ιεροσόλυμα στην Κωνσταντινούπολη ως επικεφαλής τριμελούς πρεσβείας εκ μέρους του κλήρου των Ιεροσολύμων, για να διαβιβάσει την έγγραφη ομολογία του τελευταίου για το έργο και τις αποφάσεις της Στ΄ Οικουμενικής Συνόδου και να επιδοκιμάσει τη στάση που κράτησε ο αυτοκράτορας Κωνσταντίνος Δ΄ ο Πωγωνάτος (668-685) κατά των μονοφυσιτών. Κατά τη διάρκεια του ταξιδιού προς την Κωνσταντινούπολη, ο Κωνσταντίνος Πωγωνάτος απεβίωσε, με αποτέλεσμα η επιτροπή να παρουσιαστεί τελικά ενώπιον του Ιουστινιανού Β΄ του Ρινότιμνου (685-695 και 705-711). Μετά το πέρας της αποστολής, οι δύο γέροντες συνοδοί του Ανδρέα επέστρεψαν στα Ιεροσόλυμα, όμως ο άγιος παρέμεινε στην Κωνσταντινούπολη. Ο Ανώνυμος εγκωμιαστής του αποδίδει την παραμονή του σε σύντομη ασθένεια. Πιθανολογείται, όμως, ότι η απόφασή του αυτή οφειλόταν, αφενός στο γεγονός ότι τα Ιεροσόλυμα ήταν αραβοκρατούμενα, και αφετέρου στην επιρροή του στενού του φίλου Γερμανού, μετέπειτα πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως. Το βέβαιο είναι ότι ο Ανδρέας «βυλόμενος εαυτόν εκκλησιαστικόν λύση θορυβών, αυτού μένει, βίον έλόμενος μοναδικόν και ήσυχιον».

Ο τρόπος της ζωής του στη Βασιλεύουσα δεν έμεινε απαρατήρητος. Ο αυτοκράτορας Ιουστινιανός Β΄, μαθαίνοντας για την ενάρετη και θεοσεβή ζωή του, διέταξε να του δοθεί το οφφίκιο του διακόνου της Μεγάλης Εκκλησίας. Στο σημείο αυτό εμφανίζεται αντιφατικός ο βιογράφος του μοναχός Μακάριος Μακρής, ο οποίος γράφει «οὐδέ διέλαθεν, αλλά τῷ βασιλεὶ καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ δῆλος γενόμενος, βίᾳ τοῦ καθ' ήσυχίαν έκσπασθεὶς βίου χειροτονείται τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας διάκονος», ενώ προηγουμένως είχε σημειώσει «... ἀποκείρει τε κατὰ μοναχοὺς καὶ τῷ πρώτῳ τῆς ιεροσύνηςς ἐγκαταλέγει βαθμῶν»,

αναφερόμενος στην εποχή που ήταν εγκατεστημένος στη μονή του Αγίου Σάββα στην Παλαιστίνη. Στον *Συναξαριστή* του αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτου αναφέρεται ότι, όταν πήγε στην Κωνσταντινούπολη, ανήκε στην τάξη των αναγνωστών και εκεί χειροτονήθηκε διάκονος. Την άποψη αυτή ακολουθούν οι Φωκυλίδης και Χρήστος. Ικανοποιητική εξήγηση σε αυτήν την «αντίφαση» δίνει ο πρωτ. Θεόδωρος Ζήσης, ο οποίος θεωρεί ότι στα Ιεροσόλυμα έλαβε κουρά μοναχού και χειροτονήθηκε σε διάκονο, ενώ στην Κωνσταντινούπολη του δόθηκε το οφφίκιο του διακόνου της Μεγάλης Εκκλησίας, ένα είδος προαγωγής μέσα στην τάξη των διακόνων.

Στη νέα του θέση, διέπρεψε ως εκκλησιαστικός ρήτορας. Παράλληλα του ανατέθηκε η φροντίδα του ευαγούς Ορφανοτροφείου και η διοικητική μέριμνα ιδρύματος με την ονομασία «Ευγένιον», που περιελάμβανε ορφανοτροφείο και πτωχοκομείο. Η θητεία του στο Ευγένιον ίδρυμα υπήρξε μακρόχρονη. Περί το 711 ή 712 χειροτονήθηκε επίσκοπος Κρήτης. Λίγο μετά την εκλογή του, εξαναγκάστηκε από τον μονοθέλιτη αυτοκράτορα Φιλίππικο Βαρδάνη (711-713) να συνυπογράψει, στη σύννοδο της Κωνσταντινούπολεως του 712, μαζί με τον πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Ιωάννη και τον Κυζίκιο Γερμανό την ανατροπή της Στ' Οικουμενικής Συνόδου. Αμέσως μετά την εκθρόνιση του Φιλίππικου, ο άγιος αποκέρχεται τον μονοθελιτισμό, γεγονός που αποδεικνύει ότι η συμμετοχή του στη σύνοδο ήταν προϊόν εξαναγκασμού. Μετά τη λήξη αυτής της δοκιμασίας, ο Ανδρέας αποσιώπησε πλήρως στο ποιμαντικό του έργο. Η έντεχνη ρητορική επεξεργασία και τα υψηλά θεολογικά νοήματα ήταν τα κύρια χαρακτηριστικά των κηρυγμάτων του. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι το πρώτο κήρυγμα που έκανε ως επίσκοπος Γορτύνης ήταν αφιερωμένο στη λειτουργική τάξη. Ανακαίνισε ναούς, ανήγειρε τον περίφημο ναό της Παναγίας των Βλαχερνών, προς τιμή της Παναγίας των Βλαχερνών της Κωνσταντινούπολης, ίδρυσε τον ονομαστό Ξεώνα, κτηριακό συγκρότημα που περιελάμβανε πτωχοκομείο, νοσοκομείο, γηροκομείο και οργανωμένη φιλανθρωπική δράση κατά τα πρότυπα της Βασιλεύουσας. Μέρος των δαπανών του Ξεώνα ανέλαβε ο ίδιος, ενώ ασχολούνταν προσωπικά με τη θεραπεία των νοσούντων. Έπειτα ρύθμισε τους «παρθενώνας», τα «σεμνεΐα», ενώ παράλληλα θέσπισε κανόνες για τον βίο των μοναχών.

Ως ποιμενάρχης θα πρέπει να επισκεπτόταν την Κωνσταντινούπολη, όταν το απαιτούσαν οι περιστάσεις. Για τελευταία φορά βρίσκεται στη Βασιλεύουσα το 739, σε προχωρημένη ηλικία. Ο Ανώνυμος του Λατύσην συνέδεσε το γεγονός αυτό με τη μεγάλη κρίση της Εικονομαχίας, που τλαιπήρωσε την

Ορθοδοξία για έναν περίπου αιώνα. Ο άγιος Ανδρέας υπεράσπισε την ορθόδοξη άποψη. Μάλιστα υποστηρίχθηκε ότι ο θάνατός του σχετίζεται με την προσήλωσή του στον αγώνα υπέρ των ιερών εικόνων. Οι βιογράφοι του αναφέρουν ότι προέβλεψε το τέλος του. Καθώς επέστρεφε στην Κρήτη από την Κωνσταντινούπολη, απεβίωσε κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του και ετάφη στον ναό της αγίας και καλλινίκου μάρτυρος Αναστασίας στην Ερεσό της Μυτιλήνης, στις 4 Ιουλίου του 740. Έχει υποστηριχθεί και η άποψη ότι η Μυτιλήνη δεν ήταν σταθμός του ταξιδιού του, αλλά τόπος

Άγιος Ανδρέας Κρήτης, τοιχογραφία (περ. 1300), αγία Παναγίας, Άγιος Ιωάννης, Κρήτη

εξορίας που του επέβαλε ο Λέοντας Γ' ο Ίσαυρος, επειδή κατά την επίσκεψή του στην Κωνσταντινούπολη δεν αποκέρχισε τις άγιες εικόνες.

Σύμφωνα με τους Ι. Φωκυλίδη και Μ. Γεδεών, το έτος 1355 πιστευόταν ότι «θεία έμνευση» ή εντελώς τυχαία βρέθηκε λείψανο ολόκληρο και σώο στη μονή Κραταιού στην Κωνσταντινούπολη, που αποδιδόταν από τους μοναχούς στον Ανδρέα Κρήτης. Η πίστη αυτή, την οποία πρόσκαιρα είχαν ασπαστεί και κάποιοι από τους εκκλησιαστικούς άρχοντες, δεν κράτησε για πολύ και «ταχέως άπεκαλύφθη ή πλάνη». Η αλήθεια είναι ότι, μετά από παρέλευση κάποιων ετών, Κρήτες ήρθαν στη Λέσβο και πήραν τα λείψανά του, αφήνοντας ένα μόνο μέρος τους, τα οποία παραδόθηκαν αργότερα από χριστιανούς στις μεγάλες μονές Λειμώνας και Ύψηλου στη Λέσβο.

Η καθιέρωσή του ως αγίου έγινε νωρίς. Τούτο συνάγεται αφενός από τον κανόνα, τον οποίο συνέγραψε προς τιμή του ο Θεοφάνης ο Γραπτός (775-845), και αφετέρου από κοντακάρια χειρόγραφα της ιεράς μονής Πάτμου, του Σινά και του Αγίου Όρους του 11^{ου}-12^{ου} αι., στα οποία υπάρχει ημιτελής ανώνυμος ύμνος, που απηχεί παλαιά παράδοση. Ο άγιος Ανδρέας Κρήτης δεν πρέπει να συγχέεται με τον ομώνυμό του άγιο Αν-

δρέα τον εν Κρίσει, που έζησε κατά την περίοδο της Εικονομαχίας και η μνήμη του τιμάται τον Οκτώβριο. Ως ημέρα εορτής του αγίου και τιμής της μνήμης του η Εκκλησία της Κωνσταντινουπόλεως όρισε την 4^η Ιουλίου, ημέρα της κοιμήσεώς του. Αλλού όμως εορταζόταν την 5^η (μοσχοβιτικό κοντακάριο) ή τη 10^η (ταυρίνιο κοντακάριο) Ιουλίου. Στην Ερεσό υπάρχει σήμερα μνημείο του τάφου του, το οποίο έχει κτιστεί περί το 1938 στη θέση που βρισκόταν παλαιότερα μικρό εκκλησάκι αφιερωμένο στη μνήμη του. Το εκκλησάκι αυτό, που λειτουργούσε μέχρι το 1936, είχε οικοδομηθεί περί το 1890 στη θέση αρχαίου ναΐσκου, ο οποίος ανεγέρθηκε από τον λαό της Ερεσού στον τόπο ταφής του, ευθύς αμέσως μετά την ανακήρυξή του σε άγιο. Μέχρι την τουρκοκρατία, οι Ερέσιοι είχαν θεσπίσει μεγάλη θρησκευτική εορτή προς τιμή του αγίου στις 4 Ιουλίου, η οποία στη συνέχεια ατόνησε. Το 1938 ανεγέρθηκε το μνημείο του τάφου του αγίου και καθιερώθηκε από τον μητροπολίτη Μυτιλήνης Ιάκωβο μεγάλη πανήγυρις στη μνήμη του αγίου κατά την πρώτη Κυριακή μετά την 4^η Ιουλίου.

β. Το συγγραφικό έργο. Το έργο του αγίου Ανδρέα Κρήτης θεωρείται από τα πλουσιότερα της βυζαντινής φιλολογίας. Διακρίνεται σε πεζογραφικό και ποιητικό.

Το πεζογραφικό είναι κυρίως εγκωμιαστικό και ελάχιστα ερμηνευτικό ή δογματικό. Μνημονεύονται 49 λόγοι, εγκώμια και ομιλίες, κυρίως εορταστικού χαρακτήρα, με καλύτερες του είδους τις ομιλίες «εις τον Ευαγγελισμόν», «εις την Περιτομήν του Κυρίου», «εις την Μεταμόρφωσιν». Ο Ν. Τωμαδάκης αναφέρει και 9 έργα που τα χαρακτηρίζει «διάφορα» και «άμφιβολα». Κατά τη Μ. Δετοράκη, από τις ομιλίες του οι 45 είναι γνήσιες, ενώ 13 καταμετρώνται ως ψευδευπίγραφες ή αμφιβαλλόμενες. Η ίδια μας πληροφορεί ότι η καταμέτρηση αυτή δεν είναι οριστική και η έρευνα δεν έχει καταλήξει σε ασφαλή συμπεράσματα (Δετοράκη 2005). Ένα μεγάλο μέρος του ομιλητικού του έργου έχει εκδοθεί από την PG, ορισμένων εκ των οποίων η γνησιότητα έχει αμφισβητηθεί από τη φιλολογική έρευνα. Δύο εγκώμια έχουν εκδοθεί από τα AASS, ενώ κάποιες από τις ομιλίες του έχουν γίνει αντικείμενο έκδοσης συγχρόνων επιστημόνων (Λαούρδας, Noret, Gaspard, Donnini, Cunningham). Το μεγαλύτερο μέρος των ομιλιών του παραμένει ανέκδοτο.

Ο Ανδρέας είναι ο πρώτος που παρουσίασε πλήρες σύστημα εορταστικών ομιλιών. Το ένα τρίτο των ομιλιών του είναι αφιερωμένο στην Θεοτόκο. Ο λόγος του είναι ταχύς, χειμαρρώδης και παρόλο που είναι άρτιος ρητορικά, δεν χάνει τον συστηματικό του χαρακτήρα. Δίκαια θεωρείται ως ο άριστος εκκλησιαστικός ρήτορας του βυζαντινού αιώνα. Ο Κωνσταντίνος Οικονόμος ο εξ

Οικονόμος υπογραμμίζει για το ύφος του: «πολλή δέ και η περί τόν λόγον εύφράδεια,νάματος κρηναίου, γλυκεροῦ και καλλιρρόου, τήν τε καθαρότητα και τόν ροῦν άπομιμωμένην». Ο Β. Λαούρδας χαρακτηρίζει τον λόγο του πολύμορφο, με χαρακτηριστικό γνώρισμα τη χρήση τυπικών εκφράσεων που εισάγουν ποικιλία νοημάτων. Εύστοχα παρατηρεί ότι η στερεότυπη έκφραση μέσω της επανάληψης εντυπώνεται βαθύτερα και προετοιμάζει τον ακροατή στα αλληλάλληλα νέα νοήματα. Ο λόγος του αποσκοπεί στην αφύπνιση της συνείδησης του πιστού και στη βίωση του λειτουργικού χρόνου μέσα στην Εκκλησία. Επιδίδκει να οδηγήσει τον πιστό σ' έναν απλό, έντιμο, ηθικό βίο με την πρόκληση αισθημάτων ψυχικής συντριβής, μετανοίας, καθάρσεως και υψώσεως. Βέβαια δεν πλησιάζει τη μυστική θεωρία του 11^{ου} και 12^{ου} αι. Αποδίδει τα μέγιστα στην τιμή της Παναγίας, στην οποία αφιερώνει δεκάδα ομιλιών αναπτύσσοντας ενδιαφέρουσα Θεοσοκολογία.

Η αναγνώριση του ομιλητικού του έργου προκύπτει από τη χρήση πολλών ομιλιών του ως εκκλησιαστικών αναγνωσμάτων στη λατρεία. Υπάρχουν πολυάριθμες μεταφράσεις των ομιλιών του στα λατινικά, γεωργιανά, αρμενικά, αραβικά, παλαιο-ρωσικά και παλαιο-ολαβικά. Μεταγενέστεροί του βυζαντινοί συγγραφείς αντλούν από αυτόν δάνεια, ή λαμβάνουν αποσπάσματα του έργου του ως βάση τεκμηρίωσης των σχολίων τους (Στέφανος Διάκονος, Θεοφύλακτος Αχρίδος).

Το ποιητικό του έργο είναι σαφώς πιο πλούσιο και τον καθιερώνει ως έναν από τους κορυφαίους εκπροσώπους της βυζαντινής ποίησης και μνηογραφίας. Υπήρξε συγχρόνως υμνογράφος και μελωδός. Πλήρη κατάλογο του υμνογραφικού έργου του, που είχε εντοπίσει η έρευνα μέχρι το 1963, μας δίνει ο Τωμαδάκης (ΘΕ 2, 690-692). Στη συνέχεια ήλθαν στο φως και άλλοι κανόνες και ειρμίοι, όπως, οι 10 ανέκδοτοι αγιολογικοί κανόνες που αναγράφονται στο *Ταμείον ανεκδότων βυζαντινών ασματικών κανόνων* (Ε. Παπαλιποπούλου-Φωτοπούλου, 1996). Στον Ανδρέα, μέχρι σήμερα αποδίδονται 690 ειρμίοι, 122 κανόνες, πολλά ιδιόμελα και διάφορα στιχηρά, χωρίς τα τριώδια, που πρέπει να ανέρχονται σε 7 ή 8. Ο Δετοράκης, αναφέροντας και σχετικά παραδείγματα, δίκαια παρατηρεί ότι η φιλολογική έρευνα κυρίως στα χειρόγραφα τριώδια θα μας γνωρίσει και άλλους άγνωστους και ανέκδοτους κανόνες, καθώς και πολλά τριώδια και τετραώδια (Δετοράκης 2005).

Η υμνογραφία του υπερτερεί του Ιωάννου Δαμασκηνού ως προς την ποικιλία του μέλους του και το πλήθος των ειρμών του, οι οποίοι αντιστοιχούν σε περίπου επακόσμιες διαφορετικές μελωδίες. Και μόνον ο πλούτος των ειρμών αρκεί για να καταδειχθεί ότι πρόκειται

για έναν ιδιοφυή μελωδό. Η ποίησή του έχει έντονο διδακτικό χαρακτήρα, πρωτίτως μέσω της χρήσης πολλών παραδειγμάτων κυρίως από την ΠΔ αλλά και από την ΚΔ. Το βέβαιο είναι ότι άνοιξε νέους δρόμους στην υμνογραφία, καθώς συνέβαλε στον περιορισμό του ρητορικού ύφους και της μονοτονίας των κοντακίων, στην επάνοδο της αρχαϊκής γλώσσας και την κατάργηση της ανθρωποποίησης του Ρωμανού. Η μεγαλοπρέπεια και η αποφθεγματικότητα του ποιητικού ύφους οφείλεται σε χαρακτηριστικά, όπως η επιγραμμaticότητα, η βραχυλογία, ο απεικονιστικός λόγος. Αν και δέχθηκε έντονη κριτική για συχνές επαναλήψεις, μακρογορία και εκζήτηση του ύφους, κυρίως στον Μεγάλο Κανόνα, δεν μπορεί να αμφισβητηθεί η αισθητική και λογοτεχνική αξία του συνόλου του έργου του. Η δογματική και παιδαγωγική χροιά των τροπαρίων του ίσως αφαιρεί κάπως τη χάρη του ποιητικού του λόγου, ο οποίος όμως δεν παύει να έχει τόσο μεγαλειώδεις στιγμές. Ο Ανδρέας ήταν πρωτίτως ποιμένας. Τον ενδιέφερε περισσότερο η διαποίμανση και η δογματική καθοδήγηση των πιστών και λιγότερο η αισθητική και τεχνική της μινωδίας. Στο πραγματικά πηγαίο ταλέντο του οφείλονται οι μουσικές συνθέσεις του, στις οποίες άλλωστε υπήρξε καινοτόμος και ιδιοφυής.

Το έργο του έχει ξεπεράσει τα σύνορα της Ανατολικής Εκκλησίας και έχει γίνει γνωστό στη Δύση με μεταφράσεις. Η ορθόδοξη λατρεία είναι διανθισμένη με δικά του ποιητικά έργα, από τα οποία διακρίνεται ως σημαντικότερο ο Μεγάλος Κανόνας.

γ. Ο Μεγάλος Κανόνας. Ο χρόνος και ο τόπος συγγραφής του Μ.Κ. εξακολουθεί μέχρι και σήμερα να είναι πρόβλημα άλυτο. Μια μερίδα ερευνητών υποστηρίζει ότι ο Μ.Κ. γράφηκε όταν ο συγγραφέας ήταν σε νεαρή ηλικία. Ορισμένοι θεωρούν ότι είναι προϊόν μακροχρόνιας συγγραφής, ενώ άλλοι, τον τοποθετούν λίγο πριν από το τέλος της ζωής του συγγραφέα. Οι γνώμες περί του τόπου συγγραφής διαχάζονται μεταξύ Κωνσταντινούπολης, Κρήτης και η Ερεσό της Μυτιλήνης. Κάποιες απόψεις βασίζονται σε λογικοφανείς εικασίες και άλλες σε εύλογες υποθέσεις που όμως δεν αποδεικνύονται με αδιάσειστα ιστορικοφιλολογικά στοιχεία.

Ο Μ.Κ. αποτελείται από εννέα ωδές (250 τροπάρια). Οι ειρμιοί του είναι 11, επειδή η δεύτερη και η τρίτη ωδή έχουν διπλό ειρμό. Κατά την έκδοση του Migne, αλλά και κατά το ισχύον Τριώδιο, ο αριθμός των τροπαρίων διαρθρώνεται ως εξής: α' ωδή, τροπάρια 25, β' ωδή, τροπάρια 29 και 12, γ' ωδή, τροπάρια 9 και 19, δ' ωδή, τροπάρια 29, ε' ωδή, τροπάρια 23, ς' ωδή, τροπάρια 17 και 16, ζ' ωδή, τροπάρια 22, η' ωδή, τροπάρια 27.

Πολλά προβλήματα και δυσκολίες προέκυψαν ως προς τη γνωσιότητα και τη διαίρεση των τροπαρίων. Ο αριθμός και η θέση των τροπαρίων στη λατρευτική διαδικασία ποικίλλουν. Είναι απαραίτητη μια κριτική έκδοση του Μ.Κ., όπου θα λαμβάνεται υπόψη όλος ο αριθμός των χειρογράφων.

Ο Μ.Κ. ψάλλεται σε ήχο πλάγιου του β', έναν ήχο που είναι γλυκός, κατάλληλος για να εκφράσει τον πόνο, τη θλίψη και τη συντριβή της ψυχής. Είναι πιθανή η μουσική του μεταβολή κατά την πάροδο των χρόνων, αλλά δεν αποκλείεται ο πυρήνας της μελωδίας του να προέρχεται από τον ίδιο τον συνθέτη. Ολόκληρος ψάλλεται στον Όρθρο της Πέμπτης της Ε' εβδομάδας των Νηστειών. Διαιρέθηκε όμως σε τέσσερα μέρη και ψάλλεται τμηματικά, από τη Δευτέρα μέχρι και την Πέμπτη της Α' εβδομάδας των Νηστειών. Την εποχή του Βυζαντίου, οι ευσεβείς αυτοκράτορες, την ημέρα που ψαλλόταν ο Μ.Κ., μετέφεραν την εικόνα της Θεοτόκου Οδηγήτριας του επαγγελιστή Λουκά από τον ναό στα ανάκτορα, έως την Τρίτη της Διακαινησίμου, οπότε και την επανέφεραν με λιτανεία, κατά τη μαρτυρία του Κωδινού και του Δούκα. Το σύνολο του έργου του Ανδρέα Κρήτης περιέχει έναν θσαυρό λέξεων, που αναδεικνύουν την υψηλή φιλολογική του κατάρτιση και την ενδελεχή του γνώση της αρχαίας ελληνικής. Ο Θ. Δετοράκης έχει συγκροτήσει δύο καταλόγους με σπάνιες λέξεις του αγίου Ανδρέα. Η σπανιότητα τους είναι τέτοια, ώστε να απουσιάζουν από το *Greek Patristic Lexicon* του Lampe ή να αναφέρονται μεν αλλά να αποδίδονται σε μεταγενέστερους του αγίου Ανδρέα συγγραφείς. Συγκεκριμένα, στον πρώτο κατάλογο του Θ. Δετοράκη, εντοπίζονται δέκα επτά λέξεις του Μ.Κ. μεγάλης σπανιότητας. Στον δεύτερο κατάλογο υπάρχουν είκοσι τρεις σπάνιες λέξεις που απαντούν στον Μ.Κ.

Η γλώσσα του Μ.Κ. είναι η «ύψηλη κοινή της εποχής», αν και δεν λείπουν οι νεολογισμοί. Δεν έχει περίπλοκη σύνταξη, παρόλο που ο Θ. Ξύδης χαρακτηρίζει τη σύνθεση ως περίτεχνη. Ωστόσο, ο ίδιος ομιλεί για ακρίβεια λόγου και επαναλαμβανόμενα ρητορικά σχήματα αντιθέσεων και παρομοιώσεων. Γενικά έχει όλα τα χαρακτηριστικά της υψηλής βιβλικής γλώσσας των κανόνων του 9ου αι. και εξής, η οποία εξαρτάται από δογματικούς λόγους Πατέρων των προηγμένων αιώνων.

Ως προς τα τεχνικά ποιητικά γνωρίσματα, η ισοσυλλαβία και ομοτονία των τροπαρίων και των ωδών τηρούνται προσεκτικά, ενώ η ομοιοκαταληξία, η επωδός και η παρήχηση είναι συχνές. Στα τροπάρια του δεν συγκεντρώνονται ποτέ οι ομόπτες λέξεις. Η ανεπιτήδευτη σύνταξη τους προσδίδει στη γλώσσα του Ανδρέα απλότητα και ομοιότητα με τη σημερινή, ενώ οι λέξεις παραμένουν όπως εξελίχθηκαν σημασιολογικά στις μέρες μας.

Το «ύφος» είναι μια πολύ φτωχή λέξη, για να περιγράψει κανείς την ατμόσφαιρα που αποπνέει αυτό το μεγαλειώδες ποίημα. Ο δραματικός τόνος των ερωτήσεων, η δύναμη των ποιητικών εικόνων, οι παρομοιώσεις, οι μεταφορές, ο εσωτερικός διάλογος, καθώς και οι αντιθέσεις, όλα συντείνουν σε μιαν ατμόσφαιρα κατανύξης και συντριβής. Η ζωηρότητα στην έκφραση, οι παραλληλισμοί και ο ρεαλισμός των αισθημάτων παρά την υπερβολή στην αυτομεμψία προκαλούν θαυμασμό. Στον Μ.Κ. βρίσκεται δικαίως η άποψη ότι η ποίηση του Ανδρέα δεν είναι μορφική γνώση του πραγματικού, αλλά δημιουργική διαίσθηση. Η χρήση του κατά τη Σαρακοστή και ιδιαίτερα προ της βουβής εβδομάδας δεν είναι τυχαία. Εκφράζει την κορύφωση της πνευματικής προσπάθειας του πιστού. Ο παιδαγωγικός χαρακτήρας του έργου είναι εμφανής. Η ένταξη του στη λατρεία και το εκκλησιαστικό φρόνημα και ήθος του συγγραφέα, τον καθιστά υποδειγματικό μέσο εκκλησιαστικής και λατρευτικής αγωγής. Ερμηνείες του Μ.Κ. απαντούν κατά τη βυζαντινή και μεταβυζαντινή εποχή. Η Γιαννούλη απαριθμεί, όχι εξαντλητικά, τα σχόλια και τις ερμηνείες επί του Μ.Κ., ενός Ανωνύμου του 12ου αι., του Ακάκιου Σαββαΐτη, του Γερμανού Β' Κωνσταντινουπόλεως, του Ιωάννη εκ Λίνδου, του Πατριάρχη Ιεροσολύμων Παρθενίου Γεράνη, του ιερέα Γεωργίου Καλλέργη, και ενός επίσης Ανωνύμου του 1794 (Γιαννούλη 2005). Εκτός από πολλά άρθρα με περιεχόμενο επιμέρους ερμηνευτικά ζητήματα, αξίζει να σημειωθούν και οι σύγχρονες μελέτες με συστηματική ερμηνεία επί του Μ.Κ.: του Ο. Clement (Paris 1980)· η περιέχουσα την έκδοση του κειμένου και απόδοση στη νεοελληνική του Συμεών Κούτσα (Αθήνα 2^η 1988)· και η διδακτορική διατριβή με αναλυτική παιδαγωγική και θεολογική ερμηνευτική προσέγγιση του Α. Γλάρου (Αθήνα 2000). Α.ΓΛΑ.

Βιβλιογραφία:

Πηγές: Ανωνύμως, *Βίος και πολιτεία του οσίου πατρός ημών Ανδρέου Αρχιεπισκόπου Κρήτης του Ιεροσολύμιου*, εκδ. V. V. Latyšev, *Menologii Anonymi Byzantini, Saeculi X Quae Supersunt*, (Subsidia Byzantina vol. XII), τ. 2, Leipzig: Zentralantiquariat der Deutschen Demokratischen Republik 2^η 1970, σ. 136-137· Ανωνύμως, *Εγκώμιον εις τον όσιον Πατέρα ημών Ανδρέαν Αρχιεπίσκοπον της Κρητών νήσου*, εκδ. Θ.Ε. Δετοράκη, «Ανέκδοτον εγκώμιον εις Ανδρέαν Κρήτην», *ΕΕΒΕ* 37 (1970) 85-94· Christ, W. - Paranikas, M., *Anthologia graeca carminum christianorum*, Lipsiae: Teubner 1871· Δετοράκης, Θ., «Ανέκδοτον εγκώμιον εις Ανδρέαν Κρήτην», *ΕΕΒΕ* 27 (1970) 85-94· Ιωσήφ Καλοθέτου, *Λόγος εις τον εν αγίοις πατέρα ημών αρχιεπίσκοπον Κρήτης Ανδρέαν του Ιεροσολύμιτην*, εκδ. Δ. Τσαμπ. *Ιωσήφ Καλοθέτου Συγγράμματα*, [Θεσσαλονικείς Βυζαντινοί Συγγραφείς 1], Θεσσαλονίκη: ΚΒΕ 1980, σ. 435-451· Κούτσας, Π., Συμεών, *Αδελφός Θρήνος. Ο Μέγας Κανών Ανδρέου του Κρητίου*. Εισαγωγή-κείμενο-μετάφραση-σχόλια, [Ξεπρά «Λογική Λατρεία»], Αθήνα: Αποστολική Διακονία 2^η 1988· Λαγής, Μ., *Ο Μέγας Συναξαριστής της Ορθόδοξου Εκκλησίας*, τ. 1-14, Αθήνα: x.e. 2^η 1988· Μακρής, Μακάριος, *Βίος και πολιτεία του εν αγίοις πατρός ημών Ανδρέου, Αρχιεπισκόπου Κρήτης του Ιεροσολύμιτου*, εκδ. Β. Λαούρβα, «Μακαρίου του Μακρή, Βίος του Αγίου Ανδρέου, Αρχιεπισκόπου Κρήτης, του

Ιεροσολύμιτου», ΚρΧρ 7 (1953) 66-74· Νικήτα Πατρικίου και Κυσέτορος, *Βίος του εν αγίοις πατρός ημών Ανδρέου του Ιεροσολύμιτου, αρχιεπισκόπου νομού Κρήτης συγγραφείς παρά του περιφιλήμου Πατρικίου και Κυσέτορος*, εκδ. Αθ. Παπαδόπουλος-Κεραμείς, *Ανάλεκτα Ιεροσολυμική Σταχυολογία*, τ. 5, Πετρούπολη: Κιρσμάουμ 1898, σ. 169-179· Νικόδημος Αγιορείτης, *Συναξαριστής των δώδεκα μηνών του εναυτού*, 13τ., Κωνσταντινούπολη: «Αγαθή Ελπίς» 1845· *Συναξαριστὸν Μεγάλου Κανόνος*, PG 97:1361-1364· Τριώδιον Κατανυκτικόν, Αθήνα: Αποστολική Διακονία 2^η 1993·

Βοηθήματα: Ανδρεάδης, Γ., «Εν απαρίμλλον ποίημα μετανοίας», *ΓΠ* 25 (1941) 112-115, 145-152· Γεδεών Μ., *Βυζαντινὸν Εορτολόγιον. Μνήμαι των αἰώνων Δ' μέχρι μέσον των ΙΕ' αἰώνων εορταζομένων ἁγίων εν Κωνσταντινουπόλει, Κωνσταντινούπολις: x.e. 1899*· Πανούλη, Α., «Βυζαντινές και μεταβυζαντινές ερμηνείες του Μεγάλου Κανόνος», στον τόμο *Ο ἅγιος Ανδρέας Αρχιεπίσκοπος Κρήτης ο Ιεροσολυμίτης Πολιούχος Ερεσού Λέσβου*, Πρακτικά Επιστημονικού Συνεδρίου (1-4 Ιουλίου 2003), Μυτιλήνη: εκδ. Ιεράς Μητροπόλεως 2005, σ. 203-220· Γλάρος, Α., *Θεία Παιδαγωγία. Παιδαγωγικά στοιχεία στο μεγάλο Κανόνα του Ανδρέα Κρήτης*, Αθήνα: Ακρίτας 2000· Δετοράκης, Θ., *Βυζαντινή Φιλολογία. Τα πρόσωπα και τα κείμενα*, τ. 2, Ηράκλειο: x.e. 2003· Δετοράκης, Θ., «Παρατηρήσεις στο υμνογραφικό έργο του αγίου Ανδρέου Κρήτης», στον τόμο *Ο ἅγιος Ανδρέας Αρχιεπίσκοπος Κρήτης...*, ό.π., σ. 171-184· Δετοράκη Μ., «Το ομιλιτικό έργο του αγίου Ανδρέου Κρήτης», στον τόμο *Ο ἅγιος Ανδρέας Αρχιεπίσκοπος Κρήτης ...*, ό.π., σ. 151-170· Ευστρατιάδης, Σ., «Ποιηται και υμνογράφοι της Ορθόδοξου Εκκλησίας, τ. Α'», (Οι Ιεροσολύμιται ποιηταί), *ΝΣ* 35 (1940) 541-615· Ζήσης, Θ., «Ανδρέας Κρήτης, Ιεροσολυμίτης (660-740). Περί της ζωής και του έργου του», *ΕΕΘΣΧΑΠΘ* 4 (1995) 7-19· Κούτσας, Π., Συμεών, «Η περιπέτεια του ανθρώπου στο φως του Μεγάλου Κανόνος», *Ε* 73 (1996) 177-179, 222-224, 270-271, 333-334· Λαούρδας, Β., «Ο Άγιος Ανδρέας ο εν τῇ Κρήσει και η Κρήτη επί Εικονομαχίας», ΚρΧρ 5 (1951) 32-60· Λαούρδας, Β., «Εγκώμιον εις τους Αγίους Δέκα και καλλιχνικός μάρτυρας», ΚρΧρ 3 (1949) 85-117· ΘΗΕ 7 (1965) 783-785· Μπισσάκης, Κ., *Βυζαντινή Υμνογραφία, από την εποχή της Καινής Διαθήκης έως την Εικονομαχία*, Αθήνα: Γρηγόρης 1986· Μπαλάνος, Δ., *Παιρολογία. Οι εκκλησιαστικοί πατέρες και συγγραφείς των οκτώ πρώτων αἰώνων*, Αθήνα 1930· ΕΠΛΒΠ, τ. 1, σ. 170-171· Παπαδόπουλος-Κεραμείς, Αθ., «Ο Μέγας Κανών Ανδρέου Κρήτης», *ΕΦ* 3 (1910) 501-513· Παπαδημιούλου-Φωτοπούλου, Ε., *Ταμειον ανεκδότων βυζαντινών ασματικών κανόνων*, Αθήνα: ΣΔΩΒ 1996· Πάσχου, Π., «Ο Μέγας Κανών του Αγίου Ανδρέου Κρήτης. Μικρή εισαγωγή στην κατανυκτική ποίησή του», *Ριζάρειος Εκκλησιαστική Παιδεία* 4 (1988) 315-326· Πολίτης, Ν., «Εκστασις και ανάστασις κατά τον "Μέγαν Κανόνα", *ΕΕΒΕ* 47 (1987-1989) 149-200· Πριγκιπίγκης, Ε., *Η Θεοτόκος και το μυστήριο της θείας Οικονομίας κατά τον άγιο Ανδρέα Κρήτης*, διδ. διατριβή, Αθήνα 2009· Τοορμαπαζιώτου, Π., «Ο Ανδρέας Κρήτης (660-740) και ο πιθανός χρόνος συγγραφής του Μεγάλου Κανόνος (GPG 8219)», *Βυζαντινά* 24 (2004) 7-42· ΘΗΕ 2 (1963) 674-693· Τομαδάκης, Ν., *Η Βυζαντινή Υμνογραφία και Ποίηση, ίτοι Εισαγωγή εις την Βυζαντινή Φιλολογία*, τ. 2, Αθήνα: Μυρτίδης 2^η 1965· Φουντούλης, Ι., *Η τιμή των λειψάνων και των τάφων των Λεσβίων αγίων*, Μυτιλήνη: Φοινίξ 1965· Φυτράκης, Α., «Η εκκλησιαστική ημών ποίηση κατά τις κυριώτερες αυτές φάσεις», *ΕΕΘΣΠΑ* 11 (1955-1956) 225-285· Χρήστου, Π., *Εκκλησιαστική Γραμματολογία. Πατέρες και θεολόγοι του Χριστιανισμού*, τ. 1, Θεσσαλονίκη: Κυρομάνος 2^η 1991· Χρήστου, Θεολογική μελέτηματα. 4 Υμνογραφικά, Θεσσαλονίκη: ΠΙΠΜ 1981· Χρήστου, Π., *Ελληνική Πατρολογία*, τ. 5, Θεσσαλονίκη: Κυρομάνος 1992· Altaner, B. - Tuiber A., *Patrologie. Leben, Schriften und Lehre der Kirchenväter*, Freiburg/Basel/Wien: Herder 1978· Auzépy, M.-F., «La carrière d' André de Crète», *BZ* 88 (1995) 1-12· Bardenhewer, I., *Geschichte der altkirchlichen Literatur*, t. 5, Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft 2^η 1962· Bardy, G., «André de Crète», *DSp* 1 (1937) 554-555· Clement, O., «Notes sur le Grand Canon de Saint André de Crète», *Contacts* 32 (1980) 206-234, 294-330· Detorakis, Th., «Le vocabulaire d'

André de Crète. Mots non thésaurisés par G. W. H. Lampe", *JÖB* 36 (1986) 45-60· Emereau, C., "Hymnographi Byzantini quorum nomina in litteras digessit notulisque adornavit", *EO* 21 (1922) 258-279, 22 (1923) 419-439, 23 (1924) 407-414, 24 (1925) 163-179, 25 (1926) 177-184· Fortescue, A., "Canon dans le rite byzantin", *DACL* 2 (1907) 1905-1910· *ODCC*, σ. 51· Heisenberg, A., "Ein jambisches Gedicht des Andreas von Kreta", *BZ* 10 (1901) 505-514· *LThK* 1 (2009) 630-631· Jugie, M., "Saint André de Crète et l'immaculée conception", *EO* 13 (1910) 129-133· Sis. Katherine - Sis. Thekla, *Saint Andrew of Crete, The Great Canon, The Life of Saint Mary of Egypt*, Filgrave, Newport Pagnell: The Greek Orthodox Monastery of the Assumption 1974· *ODB* 1 (1991) 92-93· Kristoff, Donna, «A View of Repentance in Monastic Liturgical Literature», *St. Vladimir's Theological Quarterly* 28 (1984) 263-286· Krumbacher, K., *Ιστορία της Βυζαντινής λογοτεχνίας*, τ. 1-3, μτφ. Γ. Σωτηριάδης, Αθήνα: Γρηγοριάδης 1974· *DTC* 1 (1909) 1182-1184· Papadakis C., *Saint André de Crète. Son témoignage sur la mystère du Christ dans la spiritualité chrétienne. Étude sur son oeuvre oratoire et poétique*, [Thesis], Strasburg 1964· *DACL* 1/2 (1907) 2034-2041· Phyllas, A., *Le Grant Canon de Saint André de Crète. Introduction de l' Evêque Rierre de Chersonèse*, Paris 1979· *LThK* 1 (1957) 516-517· Richard, M., "Le commentaire du grand canon d' André de Crète par Acace le Sabaité", *EEBZ* 34 (1965) 304-311· *DHGE* 2 (1914) 1659-1661· Wellesz, E., *A History of Byzantine Music and Hymnography*, Oxford: Clarendon 1949· Weyh, W., "Eine unbemerkte altchristliche Akrostichis", *BZ* 20 (1911) 139· Weyh, W., "Die Akrostichis in der byzantinischen Kanonesdichtung", *BZ* 17 (1908) 1-69.

4. Ο δια Χριστόν σαλός (28 Μαΐου). Σκυθικής καταγωγής, έζησε επί της βασιλείας Λέοντος «του φιλοχρίστου και μεγάλου», κατά τον συγγραφέα του βίου του Νικηφόρο, ιερέα της Μεγάλης Εκκλησίας της του Θεού Σοφίας. Δεν είναι σαφές αν εννοείται ο Λέων Α΄ ο Μακέλης, ο επικληθείς Μεγάλος (457-474), ή ο Λέων Στ΄ ο Σοφός (886-912). Βρέθηκε, άγνωστο υπό ποιες συνθήκες, στην Κωνσταντινούπολη, και από μικρός ήταν δούλος του πρωτοσπαθάριου Θεογνώστου, ο οποίος του έδειξε αγάπη, τον έστειλε στο σχολείο να μάθει γράμματα και τον χρησιμοποιούσε ως νοτάριο. Μια νύχτα, ενώ προσευχόταν, ήρθε ο διάβολος να τον τρομάξει, αλλά του εμφανίστηκε άγγελος Κυρίου που τον ενίσχυσε και του έδειξε τον τρόπο να πολεμά τον διάβολο. Η γλυκύτητα της χάριτος που ένιωσε και η φωνή του Κυρίου που άκουσε («Γίνω σαλός δι' έμέ, ίνα σε άξιώσω πολλών αγαθών εις την βασιλείαν μου») τον οδήγησαν, σε ηλικία 36 ετών, να προσποείται στο εξής τον σαλό για την αγάπη του Χριστού, υψιστάμενος την περιφρόνηση, τη χλεύη και την κακομεταχείριση των ανθρώπων. Πολλές φορές, όταν προσευχόταν, υψωνόταν από τη γη. Μια νύχτα, ενώ προσευχόταν, ο Θεός τον μετέφερε «έως τρίτου ούρανού», όπως τον απόστολο Παύλο. Δεν κουραζόταν να ελέγχει τους αμαρτωλούς είτε με προειδοποιήσεις είτε με προκηρύξεις για την επικείμενη τιμωρία τους, προκειμένου να τους αφυπνίσει πνευματικά. Γνωρίστηκε και συνδέθηκε πνευματικά με έναν ευσεβή νέο, τον Επιφάνιο, για τον οποίο προφήτησε ότι θα γίνει πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, και για

Όσιος Ανδρέας ο δια Χριστόν σαλός, φορητή εικόνα (αρχές 16ου αι.), Ρωσικό Μουσείο, Αγία Πετρούπολη

τον οποίου τον πνευματικό καταρτισμό μερμινούσε όλως ιδιαίτέρως. Μετά από τριάντα χρόνια ασκητικών αγώνων παρέδωσε την ψυχή του στον Θεό. Μια άρρητη ευωδία μύρου που ανέβλυζε από το σώμα του φανέρωσε το άγιο λείψανο. Όταν όμως έσπευσε ο κόσμος, δεν βρέθηκε τίποτε, διότι τον μετέφερε ο Κύριος σε άγνωστο τόπο. Σ.ΜΠ.

Βιβλιογραφία:

ΘΗΕ 2 (1963) 671-672· Ευστρατιάδης, Σ., *Αγιολόγιον της Ορθοδόξου Εκκλησίας*, Αθήνα: Αποστολική Διακονία κ.κ., σ. 39· Λαγής, Μ., *Ο Μέγας Συναξαριστής της Ορθοδόξου Εκκλησίας*, Αθήνα: κ.ε. 1989, τ. 5, σ. 626-654· Μακάριος Σιμωνοπερίτης, *Νέος Συναξαριστής της Ορθοδόξου Εκκλησίας*, Αθήνα: Ινδικτός 2007, τ. 9, σ. 304-310· Murray, S.C., *A Study of the Life of Andreas, the fool for the sake of Christ*, Leipzig: Noske 1910· Benz, E., "Heilige Nartheit", *Kyrios* 3 (1938) 1-55· Da Costa-Louillet, G., "Saints de Constantinople aux VIIe, IXe και Xe siècles", *BZ* 24 (1923-1924) 179-215· *EC*, 1, σ. 1204· *LThK*, 1, σ. 519.

5. Ο ερημίτης (15 Μαΐου). Κατήγετο από το χωριό Μονόδενδρο της Ηπείρου και έζησε κατά τους χρόνους του δεσπότη της Ηπείρου Μιχαήλ Β΄ Κομνηνού (1237-1271). Εγκατέλειψε τη σύζυγό του και την περιουσία του και ανεχώρησε στην ερημία, όπου ζούσε σκληρό ασκητικό βίο. Κατόπιν επέστρεψε στην πατρίδα του και έζησε σε ένα βουνό με προσευχές και αγρυπνίες μέχρι τη

σθκε επίσης ως παπικός βούντοιος στη Μπολόνια. Κατά τη διάρκεια της αρχιερατείας του ανέπτυξε αξιόλογο ποιμαντικό έργο. Πέθανε το 1373, σε ηλικία 71 ετών, κατά το 13ο έτος της αρχιερωσύνης του. Το πρόσωπό του συνδέθηκε με φήμες περί θαυμάτων πριν και μετά τον θάνατό του. Η αγιότητα του αναγνωρίστηκε επίσημα από τη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία το 1629 και η μνήμη του τιμάται στις 4 Φεβρουαρίου. Ε.ΕΥΝ.

Βιβλιογραφία:

Attwater, D. & John, C.R., *The Penguin Dictionary of Saints*, New York: Penguin 1993· Msgr. Guérin, Paul, *Les Petits Bollandistes Vies des Saints*, Paris: Bloud et Barral 1882· Shea, J.G., *Little Pictorial Lives of the Saints*, New York: Benziger 1894· Watkins, B., *St. Augustine's abbey (Ramsgate), The Book of Saints*, New York: Continuum 2002· *CE·NCD*.

2. Αβελλίνος. Γεννήθηκε το 1521 στο Castronuovo της ιταλικής επαρχίας Potenza και πήρε το όνομα Λάνσελοτ. Νεαρός ακόμη επέδειξε ιδιαίτερο κατηχητικό ζήλο μεταξύ των συμμαθητών του. Χειροτονήθηκε πρεσβύτερος το 1545 και δύο χρόνια αργότερα μετέβη στη Νάπολη για να σπουδάσει νομικά. Στη διάρκεια των σπουδών του αφιερώθηκε σε έντονη πνευματική δραστηριότητα, υπό την καθοδήγηση του τεατινίου πατέρα Ιωάννη Marinonio (†1562), ο οποίος αργότερα ανακηρύχθηκε μακάριος της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας. Η σταδιοδρομία του πρεσβύτερου ως δικηγόρου της αρχιεπισκοπής της Νάπολης έληξε άδοξα, ωστόσο το 1551 του ανετέθη η αναμόρφωση της γυναικείας μονής του Αγίου Αρχαγγέλου του Βαϊανο. Το 1556 ζήτησε να γίνει δεκτός στη μοναστική αδελφότητα των Τεατινών του Αγίου Παύλου της Νάπολης, μετονομαζόμενος σε Ανδρέας. Από το 1560 και για δέκα χρόνια είχε την ευθύνη της εκπαίδευσης των δόκιμων του τάγματος. Από το 1570 μέχρι το 1582 περιπλανήθηκε σε ολόκληρη τη Λομβαρδία, ως εκλεγμένος προϊστάμενος των διαφόρων οίκων του

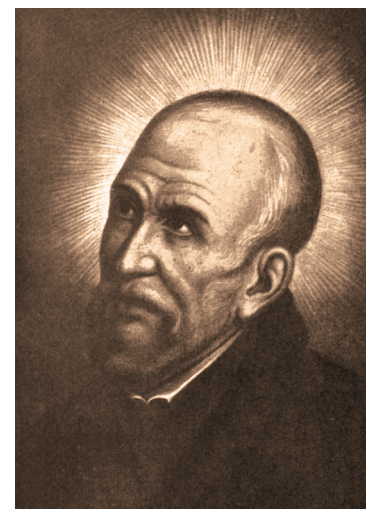
μακαρία εκδημία του, κατά την οποίαν αναμμένες λαμπάδες ανέβαιναν και κατέβαιναν από τον ουρανό χύνοντας λαμπρό φως στο ιερό λείψανο. Όταν του έμαθε η ευσεβής βασίλισσα της Ηπείρου Θεοδώρα, μετέβη στον τόπο εκείνο και έδωσε εντολή να ανεγερθεί ναός προς τιμήν του οσίου. Σ.ΜΠ.

Βιβλιογραφία:

Ευστρατιάδης, Σ., *Αγιολόγιον της Ορθοδόξου Εκκλησίας*, Αθήνα: Αποστολική Διακονία κ.κ., σ. 40· Λαγής, Μ., *Ο Μέγας Συναξαριστής της Ορθοδόξου Εκκλησίας*, Αθήνα: κ.ε. 1989, τ. 5, σ. 439-441· Μακάριος Σιμωνοπερίτης, *Νέος Συναξαριστής της Ορθοδόξου Εκκλησίας*, Αθήνα: Ινδικτός 2007, τ. 9, σ. 184.

Ανδρέας. Άγιος της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας.

1. Ο Κορσίνι. Γεννήθηκε το 1301 στη Φλωρεντία από την επιφανή οικογένεια Corsini. Το 1328 χειροτονήθηκε ιερέας. Σπούδασε στο Παρίσι και την Αβινιόν, ενώ κατά την επιστροφή του έγινε ο «Απόστολος της Φλωρεντίας». Το 1360 χειροτονήθηκε επίσκοπος της Fiesole, μιας πόλης κοντά στη Φλωρεντία. Σύντομα απέκτησε φήμη ειρηνοποιού, αφού κατάφερε να καταστείλει τις έριδες μεταξύ των διαφωνούντων πολιτικών παρατάξεων, ενώ διακρίθηκε για την αγάπη του προς τους πτωχούς. Εργά-

Ανδρέας Αβελλίνος, προσωπογραφία ανωνύμου (17ος αι.), *Curia Generalizia dei Teatini, Róma*